

Rešerše: Principy kvantitativního výzkumu a feministické impulsy v kvantitativní metodologii

Žádná věda se neobejde bez teorií. Díky nim jsme schopni vysvětlit, proč se něco událo v minulosti a lépe tak předvídat vývoj situace v budoucnu. Teorie nám dávají možnost vytvářet vzorce a pochopit souvislosti a jdou ruku v ruce s empirickým pozorováním. [Babbie] Zakladatel moderní sociologie Auguste Comte přinesl pohled, že společnost může být vědecky pozorována a pravidla sociálního života tak mohou být vědecky rozkryta. Sociální výzkum tak může pracovat s obdobnými metodami jako výzkum v jiných vědeckých oborech. [Babbie 2001]

Proč se ptáme?

Abychom mohly s jednotlivými teoriemi pracovat, potřebujeme paradigmat. Kuhn [Kuhn 1962 citován in Disman 2011] je definuje jako přijímané příklady aktuální vědecké praxe, které v sobě zahrnují zákony, teorii, aplikace a instrumentaci. Paradigmata z jeho pohledu fungují jako jakési pomyslné modely, v rámci kterých se pohybujeme. Pouze to, co odpovídá paradigmatu, je vědou. Přitom o tom, co je přijatelné paradigma, rozhodují vědci. Definice vědy má tedy sociální charakter. [Disman 2011]

Na paradigmatata přitom nelze nahlížet jako na pravdivá nebo nepravdivá, ale jako více či méně užitečná. Každé z paradigmat nabízí něco, co jinému „chybí“. Paradigmatata tak fungují jako široká škála názorů a vodítek. [Babbie 2001] Jednotlivá paradigmatata tak přináší různé úhly pohledu na společnost a její fungování. Jedním z nich je feministické paradigma, které vychází z toho, že důležitým faktorem ovlivňující strukturu společnosti i postavení jedince v ní je pohlaví. Současně upozorňuje na problémy, které pro jiná paradigmatata nejsou „atraktivní“ jako je útlak ve společnosti související s pohlavím. [Babbie 2001] Součástí feministického paradigmatu je také odlišný pohled na metodologii sociologického výzkumu.

Koho se ptáme?

Základní metodou používanou v sociologii je kvalitativní výzkum, v rámci kterého popisujeme jevy pomocí proměnných a měříme tak určité vlastnosti. Získáváme tak ale poměrně omezené množství dat, byť od rozsáhlého vzorku a ověřujeme platnost jasně formulované hypotézy. Následně generalizujeme o celé populaci. [Jandourek 2003] I přes rozsáhlou velikost vzorku, vždy pracujeme pouze s výsečí populace, byť takto získaná data aplikujeme na celou společnost. [Disman 2011]

Zde se objevuje zásadní, ne však jediná, výtká feminismu vůči metodologii sociologických výzkumů. Z pohledu feministické kritiky již samotná metodologie výzkumů ovlivňuje jejich výsledky a následnou interpretaci. Nezískáváme tak objektivní data, která by skutečně zahrnovala celou společnost, ale používáme pouze určitý úhel pohledu, který ženy často „zneviditelňuje“. Debata o feministickém pohledu na sociální vědy přitom probíhá již od 60. let minulého století. [Oakley 1998] Sama Oakley [1989 citována in Eichler 1997] popisuje dopad feminismu k dopadu malého meteoritu na zeměkouli. Na povrchu planety došlo jen k malé změně a okolí kráteru je nedotčené, přesto byli lidé donuceni našlapovat opatrněji.

Kde jsou ženy?

Feministický pohled na sociologii i sociologickou metodiku přináší v 70. letech 20. století několik zásadních výtek a staví se proti hlavnímu proudu jako vůči sexistickému, patriarchálnímu, androcentrickému, genderově-slepému, kvantitativnímu... atd. [Eichler 1997] Kvantitativní výzkum je pak v tomto diskursu vnímán jako zkreslující, protože není schopen popsat témata genderově korektně. „Pozitivistickou, kvantitativní výzkumnou metodologie“ [Mies 1983 citována in Oakley 1998] není možné aplikovat na akademická ženská studia.

Ženy se tak snadno stávají v rámci výzkumů neviditelné, protože za normu a jednotku, od které se vše odvozuje je považován muž. Oakley [1998] dokonce vnímá ženu v rámci většinových sociologických paradigmat jako něco, co je odchylkou od (mužské) normy. Sociologické studie podle Babbie [2001] zejména v USA nahlíží na svět pohledem bílých, heterosexuálních mužů, střední třídy a potvrzují tak hodnoty a normy, které sdílejí. Znovu je tak nahlíženo na společnost jako na konsenzuální.

Současně feministická kritika zdůrazňuje, že není možné nahlížet na ženy jako na homogenní skupinu se stejnými vlastnostmi. V rámci žen jsou ukryty různé skupiny s odlišnými potřebami, chováním i společenským postavením, například ženy střední třídy, oproti ženy z dělnické třídy, handicapované ženy, zdravé ženy, lesbické ženy, heterosexuální ženy a jiné. [Eichler 1997]

Výzkum jinak?

Řešení vidí Oakley [1998] ve změně metodologie sociologických výzkumů, i když ani „jednoduchou“ výměnu kvantitativních výzkumů za kvalitativní nevidí jako jednoznačně ideální řešení. Naopak nechce vidět „kvalitativní“ a „kvantitativní“ jako dualismus. Individuální rozhovory obsažené v kvalitativním výzkumu mohou lépe postihnout individuální osudy jednotlivých žen a jejich rozdílnost.

Postuláty feministického výzkumu definuje Mies [1993 citována in Eichler 1997] a jsou aplikovány na další

obory ženských studií. Požaduje mimo jiné „pohled zdola“, který má zajistit jistou angažovanost výzkumnice/výzkumníka v situaci zkoumané ženy, podstatné tedy být „objektivně“ mimo, ale naopak být „subjektivně“ spjat se zkoumanými. Přitom sociální vědy stejně jako přírodní požadují „bezpečnou vzdálenost“ mezi výzkumníkem/výzkumníci a zkoumanými, aby byl zajištěn objektivní výsledek. Tuto hierarchii při výzkumu ale feminismus odmítá.

Zdroje:

Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing

Eichler, M. 1997. Feminist Methodology. *Current Sociology* 45:9.

Disman, M. 2001. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Jandourek, J. 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

Oakley, A. 1998. Gender, Methodology and People's Ways of Knowing: Some Problems with Feminism and the Paradigm Debate in Social Science. *Sociology* 32: 707.

Nějí to špatné, ale zůstáváte na velmi obecné rovině argumentů. O pochopení četby byl lépe svědčila schopnost popsat argumenty spíše než proklamace o nutnosti změny. Jaké principy kvantitativního výzkumu jsou problematické? Naznačujete výběr vzorku, ale dále nerozvádíte, úplně na konci naznačujete hierarchii, ale nerozvíjíte. Užitečnější by bylo zamyslet se hlouběji třeba jen nad jedním z principů – např. co myslí feministky „pohledem zdola“ a zajištěním objektivního výsledku. Jaké je pojetí objektivity? Co si lze představit pod nehierarchickým přístupem? Jak je možný a co to znamená pro vědu? Kdo je potom výzkumník a jak se liší věda od zdravého rozumu?